

CHAPTER

1

สถานภาพของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ในประเทศไทย (ระหว่าง พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน)*

The Evaluation of the State of Education
in Public Administration
in Thailand (from 1997 to present)

อัมพร อารงลักษณ์**

* งานชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องโครงการประเมินสถานภาพของวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย (ระหว่าง พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) The Evaluation of the State of Education in Political Sciences and Public Administration in Thailand (from 1997 to present)

** หัวหน้าชุดโครงการวิจัย มีผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ ยุทธพร อิศระชัย ในการประเมินสาขาการเมือง การปกครอง และวารรัก เฉลิมพันธุ์ศักดิ์ ในการประเมินสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

บทคัดย่อ

สภาวะความผันผวนทางการเมือง มรสุมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนานในช่วงประมาณ 20 ปีที่ผ่านมาของไทย ทำให้เกิดคำถามต่อสถาบันการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศที่มีอยู่จำนวนมากพอสมควร ทั้งจากการยกสถานะของวิทยาลัยครูขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ราชภัฏและการเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยเอกชนอีกจำนวนหนึ่ง ไม่สามารถผลิตผลงานวิจัยที่ให้ประโยชน์ทางนโยบายแก่รัฐบาล เนื่องมาจากงบประมาณการสนับสนุนงานวิจัยที่มีอยู่น้อย ประกอบกับการแยกการศึกษาวิจัยแบบต่างคนต่างทำ คุณภาพผลงานวิจัยที่ได้จากการผลิตบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิตในประเทศ เป็นที่น่ากังขาถึงการขาดมาตรการในการควบคุมประกันคุณภาพการศึกษาที่แท้จริง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาเพื่อประเมินสถานภาพการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ไทยที่ผ่านมา การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพได้ทำการศึกษาครอบคลุมทั้งสามสาขา ได้แก่ การเมืองการปกครอง รัฐประศาสนศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ที่นำเสนอในที่นี้เฉพาะสาขารัฐประศาสนศาสตร์เท่านั้น โดยใช้กรอบแนวคิดของสตีฟเฟิลดิมในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ถึงบริบท (Context) สภาพแวดล้อมในประเทศทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และจากต่างประเทศตามแต่ความเหมาะสมของแต่ละสาขา ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ปรัชญาและเนื้อหาหลักสูตร และการคัดเลือกผู้เรียน กระบวนการ (Process) ได้แก่ คุณสมบัติผู้สอน กระบวนการเรียนการสอน ตำรา เอกสารและอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน และสุดท้าย ได้แก่ ผลผลิต (Product) ได้แก่ บัณฑิตได้งานตรงกับสาขาที่ได้เรียนมา จากการเก็บข้อมูลเอกสารหลักสูตรจากมหาวิทยาลัยของรัฐ ราชภัฏและเอกชนที่จัดให้มีการเรียนการสอนในสาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก การจัดประชุมกลุ่มและ/ หรือสัมภาษณ์เชิงลึกจาก 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขา ผู้บริหารหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน ผู้เรียนและผู้ใช้บัณฑิตจากส่วนราชการและเอกชน พบว่า ปัญหาอันเนื่องมาจากสภาวะกดดันจากกรอบมาตรฐานที่ไม่เที่ยง ขาดการควบคุมคุณภาพที่ตรงกับปัญหาที่แท้จริง การตลาดของการแก่งแย่งผู้เรียนด้วยการโฆษณาชวนเชื่อเกินจริง ผู้สอนมีคุณวุฒิ

ไม่ตรงกับสาขาที่ทำการสอน มีโหลดการสอนจำนวนมาก มีเวลาทำการศึกษาวิจัยน้อย กระบวนการผลิตที่ย่อนคุณภาพเพื่อให้ได้ผู้เรียน/ ลูกค้ำ ให้การบริหารโครงการอยู่ต่อไปได้ การประเมินผลการเรียนขาดความเข้มงวด เหล่านี้ทำให้คุณภาพของผลผลิตของบัณฑิตตกต่ำลง คุณภาพการวิจัยไม่สามารถนำมาใช้งานได้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยเสนอว่าหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่รับผิดชอบสถาบันอุดมศึกษาเหล่านี้จะต้องมีมาตรการควบคุมกำกับคุณภาพตั้งแต่ก่อนให้เปิดโครงการ ตรวจสอบคุณสมบัติผู้สอน และควบคุมการบริหารโครงการเลี้ยงตัวเองเหล่านี้อย่างเคร่งครัด และมีบทลงโทษที่บังคับใช้อย่างจริงจัง

คำสำคัญ: การประเมินสถานภาพ/ รัฐศาสตร์/ รัฐประศาสนศาสตร์/ บริหารรัฐกิจ/ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ/ การเรียนการสอน/ มาตรฐานการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา

Abstract

The main purpose of the study was to evaluate the State of Education in Public Administration in Thailand (from 1997 to present). The study employed qualitative method using Stufflebeam's CIPP Model of evaluation to investigate the internal and external contexts (C) of the study regarding social, economic, and political situations in the country; program's philosophy, curriculum, and student selection process as input (I); teachers/professors' qualification and teaching materials and methods as process (P); and the graduates as products (P). Samplings were drawn from the universities that offer programs from undergraduate level to doctoral level, except for National Institute of Development Administration (NIDA). Data were collected from documents, in-depth interviews, and focus groups as it deems appropriate from five groups of informants: academicians from each disciplines, teachers/professors in the programs, program

administrators or directors, students and stakeholders from public and private organizations. The results of the study revealed various issues derived from the Thailand Qualification Framework (TQF). TQF was found not to attack the root problems of current state of teachings in Political Science and Public Administration. Marketization of education and the escalating competition for “customers”-especially at the graduate study have worsened the quality of the recruitment and teaching processes. Teachers were found not to hold the degrees in the field or subject of their teachings and overloaded with many courses each semester. Hence, less time was spare for doing research. Class evaluation was merely done since keep the program running was utmost important than maintaining the quality of teaching. It is, therefore, recommended that central agency responsible for setting and maintaining quality education should step forward, strengthen the law, and enforce it from the early stage of approving the program to prevent the problem from escalating like what has happened nowadays.

Keywords: evaluation of state of education/ Political Science/ International Relations/ Public Administration/ teaching/ graduate study/ Thailand Qualification Framework (TQF)

ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ในช่วงเวลาไม่ถึงสองทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องประสบกับมรสุมด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองขนาดใหญ่ซ้ำซาก ติดต่อกันยาวนาน จวบจนปัจจุบันกาล ก็ยังไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเราได้ผ่านพ้นคลื่นมรสุมดังกล่าวมาแล้วหรือไม่ หรือว่าแท้จริงแล้วเรากำลังลอยคออยู่ท่ามกลางมหาสมุทรแห่งความผันผวนไม่แน่นอน จนกว่าคลื่นมรสุมลูกที่ใหญ่กว่าที่แล้วมากำลังจะมาถึง

มรสุมลูกแรกที่ควรกล่าวถึงคือ กรณีที่เศรษฐกิจฟองสบู่ของไทยแตกกระจายเมื่อครึ่งปีหลังของ พ.ศ. 2540 จนนำไปสู่การประกาศลอยตัว (ที่แท้จริงแล้วคือการลด) ค่าเงินบาท ซึ่งนำไปสู่การล่มสลายทางเศรษฐกิจครั้งมหโหฬาร ไม่เพียงแต่ของประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังได้ส่งผลกระทบต่อในทางลบไปทั่วทั้งทวีปเอเชีย และโลกโดยรวมอีกด้วย การล่มสลายและปรับเปลี่ยนหัวขบวนทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ของประเทศ เมื่อปี 2540 นี้ ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองที่ลึกและกว้างในระดับโครงสร้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และในขณะที่เมืองแบบเก่าทยอยนำไปสู่ภาวะทางตันในที่สุด การเมืองของกลุ่มทุนใหม่บวกกับกติกากาที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อวัตถุประสงค์ที่ตืออย่างหนึ่ง ก็อาจกลับนำไปสู่ภาวะชะงักงันทางการเมืองอีกแบบหนึ่งที่ไม่พึงประสงค์ก็เป็นได้ ปัญหาความชะงักงันและความแตกแยกทางการเมืองที่ผูกพันกับภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม จนยากที่จะกำหนดได้แน่ชัดว่าอะไรคือสาเหตุของอะไรกันแน่นี้ ท้ายสุดแล้วก็นำไปสู่ความรุนแรงซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนองค์ประมุขของชาติถึงกับทรงกล่าวว่า “วิกฤตที่สุดในโลก” (พระราชดำรัสก่อนเหตุการณ์เผาบ้านเผาเมืองในเดือนเมษายน 2552 และการเผาบ้านเผาเมืองครั้งใหม่เป็นรอบที่ 2 ในเดือน เมษายน-พฤษภาคม 2553)

ความเป็นวิกฤตอย่างที่สุดของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ในแง่หนึ่ง เป็นเรื่องแปลกประหลาดเพราะเป็นสิ่งที่ได้เกิดขึ้นนานมาแล้ว และกำลังเกิดขึ้นต่อหน้าต่อตาสังคมไทย ที่ขณะนี้ประเทศไทยที่เต็มไปด้วยสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (โดยเฉพาะนับตั้งแต่การยกฐานะของวิทยาลัยครูทั่วประเทศขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ) และของเอกชน (ไม่นับรวมถึงโครงการเลี้ยงตนเองที่ผลิตบัณฑิตระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยของรัฐเองที่ผุดขึ้นอย่างมากมายราวกับดอกเห็ดในต้นฤดูฝน) กล่าวสั้นๆ ก็คือ มหาวิทยาลัยไทย (ทั้งภาครัฐและเอกชน) บวกกับสถาบัน

วิจัยประกอบกับมหาวิทยาลัยอื่นๆ ซึ่งมีหน้าที่ศึกษาวิจัยค้นคว้าประเด็นปัญหาต่างๆ ในทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากมายทั่วประเทศ ไม่สามารถมองเห็นหรือแก้ปัญหาใหญ่ๆ ทางสังคมเศรษฐกิจและการเมืองที่กำลังโหมกระหน่ำประเทศไทยอยู่ จนถึงขนาดถูกจัดอันดับให้เป็นหนึ่งในประเทศที่มีความไม่ปลอดภัยสูงพอๆ กับประเทศโซมาเลีย และอัฟกานิสถานไปแล้ว (เกิดเหตุระเบิด 20 ครั้ง ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ในเดือนกันยายน 2553 โดยไม่อาจจับใครได้) ประเด็นคำถามที่ต้องตอบต่อสังคม คือ ทำไมนักวิจัยของไทยจึงจับไม่ได้ไล่ไม่ทัน มองไม่เห็นตัวปัญหาที่ยังมาไม่ถึง แต่ทำหน้าที่ได้เฉพาะไล่ตามจับปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว

คำตอบส่วนหนึ่งอาจจะอยู่ที่ว่า แม้ประเทศไทยจะมีสถานการศึกษาและสถาบันวิจัยทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์อยู่เป็นจำนวนพอสมควร แต่งบประมาณงานวิจัยเฉพาะในส่วนที่ได้มาจากงบการวิจัยและพัฒนาของทั่วประเทศยังเป็นสัดส่วนน้อยนิด นอกจากข้อจำกัดด้านงบประมาณแล้ว ก็เป็นไปได้อย่างมากว่า ทั้งการวิจัยทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ของไทย ยังอยู่ในลักษณะที่ต่างคนต่างทำ ต่างมีทัศนคติของตนเอง (ซึ่งเมื่อถูกจำกัดโดยงบประมาณที่มีน้อยอยู่แล้ว) จึงมองได้แต่เฉพาะปัญหาที่คับแคบ วิเคราะห์แต่เฉพาะ “ซากศพ” ที่ตายแล้วและขาดวิสัยทัศน์ในการมองเห็นปัญหาที่ยังไม่เกิด

บัณฑิตและงานวิจัยด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ก็มีคุณภาพที่น่าสงสัยในทุกระดับ ปัจจัยนี้ประกอบกับการที่ขาดนโยบายการวิจัยในระดับชาติ และการควบคุมคุณภาพการศึกษาที่แท้จริง (ซึ่งอาจเป็นเพราะรัฐบาลและผู้บริหารสถาบันการศึกษาไม่มีนโยบายหรือไม่ประสงค์จะมึนโยบายหรือเพราะนโยบายไม่คงเส้นคงวา หากเปลี่ยนไปทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนรัฐบาลหรือเปลี่ยนตัวผู้บริหาร) การเชื่อมโยงระหว่างสถาบันการศึกษาต่างๆ หรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านการวิจัยทางการเรียนการสอนรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์จึงไม่เกิดขึ้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในเชิงวิชาการระหว่างผู้สอนกับผู้วิจัยจึงขาดหายไป ส่งผลให้การศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงวิชาการระหว่างผู้สอนกับผู้วิจัยจึงขาดหายไป แต่ละปัจเจกบุคคลไป

ในทางด้านการบริหารงานภาครัฐเองนั้น การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ได้รับการท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูประบบราชการในช่วงทศวรรษ 2540 ที่ผ่านมา ทำให้ภาครัฐต้องปรับระบบการทำงาน นำเอาแนวคิดการบริหารงานภาครัฐจากนานาประเทศเพื่อยกระดับการบริหารงานของภาครัฐให้ทัดเทียมกับอารยประเทศ สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก ทันทับกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่รัฐจำเป็นต้องนำมาใช้ปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานส่งมอบบริการของภาครัฐสู่ประชาชนให้ทันสมัยและรวดเร็ว การเรียนการสอนรัฐประศาสนศาสตร์ไทยที่มีมากกว่า 160 หลักสูตรในระดับปริญญาตรี และมากกว่า 100 หลักสูตรในระดับปริญญาโทและเอกรวมกัน จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยสถานภาพการเรียนการสอนเพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่การปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่ท้าทาย เหมาะสมและทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการภาครัฐ กล่าวโดยสรุป วงการศึกษารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ของไทยขาดความรู้ความเข้าใจถึงสถานภาพของตนเองอย่างถ่องแท้ ทิศทางใดที่แม้แต่จะคิดไปข้างหน้าจึงช่วยไม่ได้ที่จะต้องเลื่อนลอยและขาดเป้าหมายที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ สถานภาพของวิชาการของรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ไทยจึงกลายเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องมีการศึกษาวิจัยโดยพลัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสถานภาพทางองค์ความรู้ (State of Knowledge) ของวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ปรับประยุกต์จากกรอบแนวคิด CIPP Model (Context, Input, Process, and Products) ของ Stufflebeam (2004) ให้มีความเหมาะสมกับการศึกษาประเมินสถานภาพวิชาที่ทั้ง 3 สาขาใช้ร่วมกัน อาจจะแตกต่างในการเก็บข้อมูลในรายละเอียดปลีกย่อยของแต่ละสาขา ทั้งนี้ โดยภาพรวมจะได้ประเมินวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่อไปนี (แสดงความสัมพันธ์กรอบการวิจัยตามแผนภาพ)

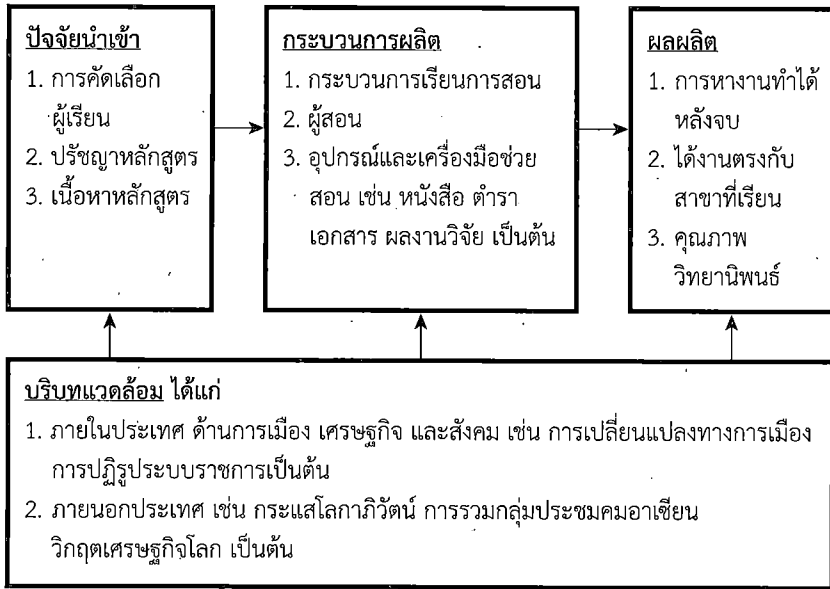
1. บริบท (Context) คือ ภาวะแวดล้อมภายในและภายนอกประเทศที่มีผลต่อการจัดหลักสูตรด้านกระบวนการเรียนการสอนในสาขาทั้งสาม และต่อผลผลิตหรือบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต ที่สถาบันต่างๆ รับผิดชอบในการผลิต ทั้งนี้ อาจจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศ การเปลี่ยนรัฐบาล เกิดการเลือกตั้งใหม่ การเปลี่ยนแปลงทางรัฐธรรมนูญ หรือสถาบันทางการเมือง (สำหรับสาขาการเมืองการปกครอง) หรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่มีผลกระทบต่อการปฏิรูประบบราชการด้านการปรับโครงสร้างการจัดส่วนราชการ รวมถึงกระแสโลกาภิวัตน์ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ความขัดแย้งทางการเมือง และวิกฤตเศรษฐกิจภายใน (สำหรับสาขารัฐประศาสนศาสตร์) และสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ เช่น กระแสโลกาภิวัตน์ การรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน และการก่อการร้ายข้ามชาติ ตลอดจนประเด็นความมั่นคงใหม่ๆ (Non traditional Security) (สำหรับสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ)

2. ปัจจัยนำเข้า (Input) คือ การประเมินถึงการคัดเลือกผู้เรียน ปรัชญาหลักสูตรและเนื้อหาของหลักสูตรของมหาวิทยาลัยของรัฐ เอกชน และราชภัฏ ซึ่งทั้งสามสาขาจะประเมินในลักษณะเดียวกัน

3. กระบวนการจัดการเรียนการสอน (Process) คือ การวิเคราะห์ประเมินผู้สอนอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เช่น หนังสือ ตำรา รวมถึงงานวิจัยที่จะมาช่วยส่งเสริมและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งทั้งสามสาขาจะประเมินในลักษณะเดียวกัน

4. ผลผลิตสุดท้ายจากกระบวนการผลิต (Products) คือ ผู้ที่จบจากหลักสูตรที่สถาบันการศึกษาจัดให้สามารถทำงานได้และตรงกับสาขาวิชาที่เรียนมา

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบการวิเคราะห์ที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกเพื่อการศึกษาวิจัยนี้ ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่เปิดทำการเรียนการสอนสาขาวิชารัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ในประเทศไทย ที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน รวมถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏต่างๆ ตามแต่จะเหมาะสมของแต่ละประเภทสาขาวิชา ได้แก่ สาขาการเมือง การปกครอง สาขารัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

1. แนวทางการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (สถาบันอุดมศึกษาที่คัดเลือก)

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้หลักการคัดเลือกให้สอดคล้อง เหมาะสม และตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนการคำนึงถึงสถาบันที่เปิดการเรียนการสอน มีการวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคมสอดคล้องตรงตามแต่ละสาขาวิชา โดยเบื้องต้นสามารถสรุปประเภทของ

มหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐ เอกชน และราชภัฏ ที่ดำเนินการเปิดสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรในในประเทศไทย รวมหลักสูตรระดับปริญญาตรี 106 หลักสูตร ปริญญาโท 79 หลักสูตร และปริญญาเอก 19 หลักสูตร รายละเอียดดังแสดงในตารางข้างล่าง

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรในประเทศไทย
(ข้อมูล ณ วันที่ 10 กันยายน 2555)

มหาวิทยาลัย	จำนวนหลักสูตรที่เปิดสอนในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร
มหาวิทยาลัยของรัฐ	92 หลักสูตร
ระดับปริญญาตรี	37 หลักสูตร
ระดับปริญญาโท	43 หลักสูตร
ระดับปริญญาเอก	12 หลักสูตร
มหาวิทยาลัยราชภัฏ	68 หลักสูตร
ระดับปริญญาตรี	54 หลักสูตร
ระดับปริญญาโท	11 หลักสูตร
ระดับปริญญาเอก	3 หลักสูตร
มหาวิทยาลัยเอกชน	40 หลักสูตร
ระดับปริญญาตรี	15 หลักสูตร
ระดับปริญญาโท	21 หลักสูตร
ระดับปริญญาเอก	4 หลักสูตร

สำหรับกลุ่มตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูล ในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มีมหาวิทยาลัยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 11 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย และมหาวิทยาลัยเกริก

ประชากร (กลุ่มเป้าหมาย) ในการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้หลักการคัดเลือกให้สอดคล้อง เหมาะสม และตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนคำนึงถึงสถาบันที่เปิดทำการเรียนการสอน มีการวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคมสอดคล้องตรงตามแต่ละประเภทสาขาวิชา โดยได้กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยข้างต้น จำแนกได้เป็น 5 กลุ่ม ในแต่ละสถาบันอุดมศึกษาที่คัดเลือก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา/ ผู้บริหารหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน นักศึกษา ผู้ใช้บัณฑิต (ภาครัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน) ผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยเลือกในแต่ละสาขาวิชาเลือกใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) สังเคราะห์ข้อมูลจากทุกฝ่าย โดยการเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่างๆ เพื่อให้เห็นองค์ความรู้ และแนวทางการพัฒนาความรู้ เพื่ออธิบายภาพรวมการประเมินสถานภาพของวิชารัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย โดยจำแนกตามแต่ละประเภทสาขาวิชา ได้แก่ การเมืองการปกครอง รัฐประศาสนศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยรวมถึงการศึกษาข้อมูลจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับปริญญาตรี โท และเอก รวมถึงตำราที่ใช้ในการเรียนการสอน โดยเป็นการศึกษาแบบองค์รวม จำแนกเป็นการศึกษาจากพัฒนาการของวิทยาศาสตร์ในต่างประเทศ และเชื่อมโยงสู่การเรียนการสอนภายในประเทศ โดยมีการนำเสนอตัวอย่างมหาวิทยาลัยชั้นนำ ทั้งต่างประเทศและภายในประเทศ ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์และจัดประชุมกลุ่มย่อยในแต่ละสาขาวิชา ทำให้สามารถประมวลข้อสรุปของการศึกษาในแต่ละสาขา ดังต่อไปนี้

ภาพรวมการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

การศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ได้มีการศึกษาระบุถึงความสำคัญและที่มาของการวิจัยอันเกี่ยวเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของโลกโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อการบริหารภาครัฐของประเทศ โดยเป็นผลพวงสำคัญตั้งแต่ปี 2540 ที่มีการปฏิรูประบบราชการ วิกฤติเศรษฐกิจ และเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ เรื่อยมาจนกระทั่งการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2550 รวมถึงการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่กำลังจะเกิดขึ้นในปี 2558 ซึ่งผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในระยะเวลาเพียง 1 ทศวรรษเศษ ทำให้การเรียนการสอนวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จำเป็นต้องปรับบทบาทและวิเคราะห์สถานการณ์การเรียนการสอนปัจจุบันให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความรวดเร็วของพลวัตโลก ทั้งนี้ ในการศึกษาวิจัยดังกล่าวยังได้มีการนำเสนอให้เห็นถึงวิวัฒนาการความเป็นมาของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ โดยแสดงให้เห็นถึงความเป็นมาจากต่างประเทศและเชื่อมโยงเข้าสู่การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย โดยมีการศึกษาแบ่งเป็นยุคสมัยแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการความเป็นมาของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ให้ถ่องแท้ยิ่งขึ้น

ความเป็นมาของรัฐประศาสนศาสตร์ เริ่มต้นในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยแบ่งเป็น 3 ยุค

1. สถานะของรัฐประศาสนศาสตร์ในยุคแรก (พ.ศ. 2430 - 2472) ถือเป็นลักษณะวิชาย่อยอยู่ในสาขารัฐศาสตร์ ที่มีจุดมุ่งเน้นที่โครงสร้างของระบบบริหารเป็นสำคัญ

2. ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2473 - 2510) การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ขยายตัวออกไป โดยเริ่มศึกษาในแง่พฤติกรรมของมนุษย์ ในองค์การ สิ่งแวดล้อมของการบริหาร และองค์การ (Organization) ขอบเขตและแนวทางในการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ขยายตัว เจริญก้าวหน้า และซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

3. ยุคที่เปลี่ยนแปลงการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ใหม่ (พ.ศ. 2510 - ปัจจุบัน) เป็นยุคที่เกิดทัศนคติเชิงลบอย่างยิ่งต่อการบริหารงานภาครัฐของสหรัฐอเมริกา เช่น บทบาทด้านสงครามเวียดนาม ภาวะการว่างงาน เงินเพื่อเป็นต้น กอปรกับมติดัดรัฐประศาสนศาสตร์ออกจากความเป็นสาขาย่อยของรัฐศาสตร์จากการประชุมประจำปีของสมาคมรัฐศาสตร์แห่งสหรัฐฯ (American Political Science Association) ใน พ.ศ. 2510 ด้วยเหตุผลที่ว่ารัฐประศาสนศาสตร์ไม่มีลักษณะเป็นศาสตร์อย่างแท้จริง

สำหรับการศึกษาวิวัฒนาการของรัฐศาสตร์ที่เข้าสู่ประเทศไทยนั้น อาจแบ่งได้เป็น 4 ช่วง คือ

1. สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการจัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ขึ้นในปี พ.ศ. 2442 เป็นครั้งแรก ด้วยการสถาปนาโรงเรียนฝึกหัดข้าราชการพลเรือน และมีการตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2459 โดยได้โปรดเกล้าฯ สถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2476 ได้โปรดเกล้าฯ ให้โอนโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม มารวมกับแผนกรัฐประศาสนศาสตร์ โดยให้ชื่อใหม่ว่า “คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์” ซึ่งต่อมาได้ถูกโอนไปให้อยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองในปีเดียวกัน และต่อมาถูกโอนย้ายกลับไว้ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2491 และในปีถัดมาได้มีการจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2492

3. สมัย พ.ศ. 2500 - 2530 โดยช่วงต้นปี 2500 เป็นยุคสมัยความช่วยเหลือทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทยทางด้านทุนการศึกษา และการแลกเปลี่ยน จนก่อเกิดมหาวิทยาลัยสำคัญหลายแห่ง อาทิ สถาบันบัณฑิต

พัฒนบริหารศาสตร์ และหลังปี 2516 กระแสความตื่นตัวทางประชาธิปไตยรุนแรง จึงนำไปสู่การเพิ่มหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐหลายแห่ง

4. สมัยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้มีแนวโน้มของการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและการพัฒนาความรู้ทางด้านจัดการภาครัฐแนวใหม่ เกิดขึ้น ดังนั้น เพื่อเป็นการผลิตบัณฑิตให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมจึงได้เกิดการเรียนการสอนรัฐประศาสนศาสตร์ขึ้นในมหาวิทยาลัยรัฐและในกำกับของรัฐ รวมถึงมหาวิทยาลัยเอกชน

สำหรับการนำเสนอตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่ดำเนินการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์ สาขาการเมืองการปกครองในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศที่มีชื่อเสียงโดยตรง ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และออสเตรเลีย โดยที่พิจารณาจากการจัดอันดับสากลเป็นหลัก ซึ่งเป็นการนำเสนอให้เห็นในประเด็นเกี่ยวกับ หลักสูตร จำนวนหลักสูตร จำนวนหน่วยกิต และเนื้อหาหลักสูตร ของสถาบันที่เลือกศึกษานั้นๆ โดยตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงของประเทศต่างๆ ประกอบด้วย 4 ประเทศ ได้แก่

1. มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา 5 แห่ง ได้แก่ Syracuse University, University of Georgia, Indiana University, Harvard University และ University of Kansas

2. มหาวิทยาลัยในอังกฤษ 5 แห่ง ได้แก่ LSE-London School of Economics and Political science, University of Oxford, The University of Manchester, University of Birmingham และ Cardiff University Cardiff Business School

3. มหาวิทยาลัยในออสเตรเลีย 3 แห่ง ได้แก่ The Australian National University (ANU), The University of Sydney และ Monash University

4. มหาวิทยาลัยในนิวซีแลนด์ 3 แห่ง ได้แก่ University of Waikato, Victoria University of Wellington และ University of Canterbury

การเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยไทย มีทั้งหมด 71 แห่ง มีหลักสูตรทั้งสิ้น 187 หลักสูตร โดยแบ่งเป็นหลักสูตรที่อยู่ในมหาวิทยาลัยภาครัฐมี 20 แห่ง 81 หลักสูตร หลักสูตรที่อยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

มี 33 แห่ง 65 หลักสูตร และหลักสูตรที่อยู่ในมหาวิทยาลัยภาคเอกชนมี 18 แห่ง 41 หลักสูตร สำหรับการกระจายตัวของหลักสูตรกว่า 187 หลักสูตร จาก 71 มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ กระจายตัวอยู่ในมหาวิทยาลัยภาคกลาง 29 แห่ง 80 หลักสูตร ภาคเหนือ 15 แห่ง 37 หลักสูตร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 16 แห่ง 33 หลักสูตร ภาคตะวันออก 2 แห่ง 14 หลักสูตร และภาคใต้ 9 แห่ง 23 หลักสูตร

สำหรับการการนำเสนอตำราทางรัฐประศาสนศาสตร์ไทย (พ.ศ. 2545 - 2555) ที่ผ่านมามีจำนวนไม่มากนักแม้จะครอบคลุมในทุกด้านของการบริหารงาน ภาคหลักในแต่ละด้านที่มีการเรียนการสอนในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ ครอบคลุม ทั้งกลุ่มวิชารัฐประศาสนศาสตร์เบื้องต้น กลุ่มวิชาการคลัง กลุ่มวิชาการปกครอง กลุ่มวิชานโยบายสาธารณะ กลุ่มวิชาการปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มทรัพยากรมนุษย์ และกลุ่มวิชาการระเบียบวิธีวิจัย อย่างไรก็ตาม สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าตำราเหล่านี้ ยังคงแนวคิดและทฤษฎีการบริหารงานสาธารณะที่นำมาจากประเทศอเมริกาเป็น ส่วนใหญ่ซึ่ง ทั้งนี้ ประเทศไทยได้รับอิทธิพลโดยตรงนับแต่เริ่มจัดให้มีการเรียน การสอนมาแต่แรก

ในส่วนของการเข้าถึงเอกสารการสอนระบบฐานข้อมูลเอกสาร บทความวารสาร และหนังสือออนไลน์ พบว่า มหาวิทยาลัยของรัฐใน ส่วนกลางของประเทศ จะมีความพร้อมมากกว่า เพราะมีการสะสมและพัฒนาการของเอกสาร ข้อมูลมา ยาวนานกว่า และมีการให้ความสำคัญกับการสั่งซื้อเอกสารตำราจากต่างประเทศ โดยอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้สั่งโดยตรง รวมทั้งฐานข้อมูลที่มี เช่น EBSCO, JSTOR, ABI และฐานข้อมูลอื่นๆ ทางสังคมศาสตร์ ไม่นับรวมเอกสารวารสารฉบับตัวเล่มที่ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เป็นสมาชิก โดยตรง สำหรับมหาวิทยาลัยของรัฐในต่างจังหวัดรวมถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏและ มหาวิทยาลัยเอกชนจะเข้าไม่ค่อยถึงข้อมูลเหล่านี้ โครงการไม่ทุ่มเงินงบประมาณใน ส่วนนี้เท่าใดนัก

สรุปภาพรวมผลการศึกษาดตามกรอบการวิจัย

ผลการศึกษาดตามกรอบการวิจัย (CIPP Model) ได้แก่ ด้านบริบทแวดล้อม (ภายในและภายนอกประเทศ) ด้านปัจจัยนำเข้า (การคัดเลือกผู้เรียน ปรัชญาและ เนื้อหาหลักสูตร) ด้านกระบวนการผลิต (กระบวนการเรียนการสอน ผู้สอน อุปกรณ์

และเครื่องมือช่วยสอน) และผลผลิต (การหางานทำได้ ได้งานตรงกับสาขาที่เรียน คุณภาพของงานวิทยานิพนธ์/ ภาคนิพนธ์) ของแต่ละสาขา สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้*

1. ด้านบริบทแวดล้อม (ภายในและภายนอกประเทศ)

จากการศึกษาบทวิเคราะห์ด้านบริบทแวดล้อมที่ประกอบอยู่ในการศึกษา สถานภาพการเรียนการสอนของรัฐศาสตร์การเมืองการปกครอง รัฐประศาสนศาสตร์ และรัฐศาสตร์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พบว่า ทั้งสามศาสตร์ดังกล่าว ต่างได้รับผลกระทบจากสภาพการณ์แวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่มีอิทธิพล เช่นกัน โดยเฉพาะต่อปัจจัยนำเข้า ในส่วนของการกำหนดปรัชญาและเนื้อหา หลักสูตร และยังมีอิทธิพลต่อกระบวนการผลิตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยน กระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาความรู้ของผู้สอน รวมถึงอุปกรณ์และ เครื่องมือช่วยสอน จำพวกตำรา และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่จะต้องปรับแต่งเนื้อหา ให้มีความทันสมัย ครอบคลุมต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้จากการศึกษา บริบทแวดล้อมซึ่งได้จำแนกเป็นบริบทแวดล้อมภายนอกและภายในประเทศ พบว่า หากพิจารณาในแต่ละสาขานั้น มีความเหมือนและความต่างต่อการได้รับอิทธิพล กล่าวคือ บริบทแวดล้อมภายนอกประเทศถือได้ว่ามีความเหมือนและคล้ายคลึงกัน ได้แก่ ประเด็นความเป็นพลวัตโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีความเชื่อมโยงของประเด็น ปัญหาร่วมสมัยต่างๆ อาทิ การก่อการร้าย วิกฤตพลังงาน สิทธิมนุษยชน และ สิ่งแวดล้อมข้ามชาติ ประเด็นอิทธิพลแนวคิดของสหรัฐอเมริกาและยุโรป ประเด็น การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและปฏิสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงประเด็น องค์ประกอบของโลกสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไป การมีแนวคิดกระแสหลักและ ทวนกระแส ซึ่งประเด็นเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงต่อยังปัจจัยนำเข้าใน ส่วนของวิวัฒนาการของการกำหนดขอบเขตปรัชญาและเนื้อหาหลักสูตร รวมถึงมีความ เชื่อมโยงต่อกระบวนการผลิตในส่วนของการเรียนการสอน ผู้สอน ตลอดจน เครื่องมือและอุปกรณ์ช่วยสอนต่างๆ ซึ่งทั้งหมดวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยเอกชน และมหาวิทยาลัยราชภัฏ ต่างก็มีรูปแบบการได้รับอิทธิพลที่คล้ายคลึงกัน

* ในที่นี้ จะมีข้อยกเว้นสำหรับภาพรวมของการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ไม่มีการ กล่าวถึงและเก็บข้อมูลในส่วนของกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ

โดยภาพรวมของการศึกษารัฐศาสตร์ การเมืองการปกครองและรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยได้รับอิทธิพลการศึกษาจากประเทศตะวันตก โดยเฉพาะจากประเทศสหรัฐอเมริกาโดยตรงนับแต่เริ่มก่อตั้งสถาบันการศึกษาชั้นนำของประเทศเป็นต้นมา ส่วนสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นจะเป็นออกเป็นสองสาย คือ สายสหรัฐอเมริกา และสายอังกฤษที่มีผลต่อการร่างปรัชญาและหลักสูตรของสถาบันการศึกษาต่างในประเทศ

สำหรับบริบทแวดล้อมภายในประเทศถือได้ว่ามีความแตกต่างกันไปตามแต่ละสาขา โดยเริ่มจากรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองที่มีการกล่าวถึงความเชื่อมโยงของสภาพการณ์ภายในประเทศที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยนำเข้าในด้านการกำหนดปรัชญา เนื้อหาหลักสูตร การคัดเลือกผู้เรียน และมีอิทธิพลต่อกระบวนการผลิตในส่วนของกระบวนการเรียนการสอน ผู้สอน ตลอดจนตำรารูปเล่มและตำราทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจำแนกได้ชัดเจนในมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐ เอกชน และราชภัฏ โดยบริบทแวดล้อมภายในประเทศที่ว่านี้ ได้แก่ ประเด็นการขยายโอกาสทางการศึกษาทางไกล (มหาวิทยาลัยรามคำแหง) ประเด็นความต้องการเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ประเด็นเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ อัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่น สิทธิมนุษยชน (วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ประเด็นการยกระดับและแตกแขนงของคณะและสาขา (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี) ประเด็นการตอบสนองต่อการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต) ตลอดจนประเด็นการรวบรวมองค์ความรู้สหวิทยาการ เศรษฐศาสตร์ และการเมือง (มหาวิทยาลัยรังสิต)

สำหรับรัฐประศาสนศาสตร์ ในประเด็นของบริบทแวดล้อมภายในประเทศที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อปัจจัยนำเข้าในด้านการกำหนดปรัชญา เนื้อหาหลักสูตร การคัดเลือกผู้เรียน และมีอิทธิพลต่อกระบวนการผลิตในส่วนของกระบวนการเรียนการสอน ผู้สอน ตลอดจนตำรารูปเล่มและตำราทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่ามีความคล้ายคลึงกันทั้งในมหาวิทยาลัยของรัฐ เอกชน และราชภัฏ โดยบริบทแวดล้อมภายในประเทศที่ว่านี้ส่วนใหญ่มาจากการปฏิรูปบรรพราชการครั้งล่าสุดทำให้เกิดการออกกฎหมายสำคัญๆ หลายฉบับตามมาพร้อมๆ

กับการออกกฎหมายรัฐธรรมนูญ 2 ฉบับในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา นำไปสู่การนำแนวคิดการจัดการภาคเอกชนมาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินจนถึงปัจจุบันนี้ กฎหมายที่สำคัญๆ ที่มีผลต่อการเรียนการสอนรัฐประศาสนศาสตร์ไทยในปัจจุบัน ได้แก่

รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 และ 2550

พระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติแผนยุทธศาสตร์พัฒนาระบบราชการ พ.ศ. 2546 - 2550

พระราชกำหนดว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

แนวคิดและวิธีบริหารจัดการของภาคเอกชนสมัยใหม่ในสมัยรัฐบาลทักษิณ

แผนพัฒนากำลังคนในระดับประเทศ พ.ศ. 2555 - 2559

กรณีรัฐศาสตร์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงภายนอกจากผลของโลกาภิวัตน์และความเคลื่อนไหวในการรวมกลุ่มประเทศความร่วมมือของประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคอาเซียน และความสำคัญทางเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศดูเหมือนจะมีผลกระทบน้อยต่อการวางหลักสูตรและการเรียนการสอนในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แม้จะมีบางมหาวิทยาลัยได้มีความพยายามเปลี่ยนชื่อมาเน้นอาเซียนมากขึ้นก็ตาม สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเชิงซ้ำในการปรับตัวตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลง ในส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงต่อเหตุการณ์โลกที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่การสิ้นสุดสงครามเย็น จนมาถึงภาวะวิกฤติเศรษฐกิจการเงินในเอเชีย และการก่อตัวของประชาคมอาเซียนในปัจจุบันยังไม่มีทิศทางที่ชัดเจนนัก

บริบทแวดล้อมภายในประเทศที่ถือได้ว่ามีกล่าวถึงและสอดคล้องตรงกัน ทั้งสามสาขา ต่อปัจจัยนำเข้าและกระบวนการผลิตของมหาวิทยาลัยทั้งสามกลุ่ม ทั้งภาครัฐ เอกชน และราชภัฏ ได้แก่ ประเด็นกฎเกณฑ์ปรับปรุงหลักสูตรตาม สกอ./หน่วยงานคุณภาพอื่น และประเด็นความต้องการของตลาด ยกเว้นประเด็นอิทธิพลจากแผนแม่บทปฏิรูประบบราชการ พ.ศ. 2540 - 2544 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยทั้งสองประเด็นนี้มีเพียงสองสาขา ได้แก่ รัฐศาสตร์การเมืองการปกครองและ

รัฐประศาสนศาสตร์เท่านั้นที่ต่างให้ความเห็นสอดคล้องตรงกันว่าส่งผลต่อปัจจัยนำเข้าและกระบวนการผลิต

2. ด้านปัจจัยนำเข้า (ปรัชญาและเนื้อหาหลักสูตร การคัดเลือกผู้เรียน)

สำหรับกรณีวิเคราะห์ในภาพรวมของปัจจัยนำเข้า จะเห็นได้ว่ามีความเชื่อมโยงและเป็นผลพวงจากบริบทแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น โดยการวิเคราะห์ในความเหมือนและความต่างของการศึกษารัฐศาสตร์ด้านการเมือง การปกครอง รัฐประศาสนศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีการแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ด้านการกำหนดปรัชญาและเนื้อหาหลักสูตร และด้านการคัดเลือกผู้เรียน โดยทั้งสองส่วนนี้จะมีระดับการวิเคราะห์เป็นสามระดับ คือ ระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก เพื่อให้เห็นภาพองค์รวมอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2.1 ปรัชญาและเนื้อหาหลักสูตร

ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ จะพบเห็นความหลากหลายและความสับสนในชื่อปริญญาที่มหาวิทยาลัยต่างๆ เรียกขานต่างกันมากถึง 8 แบบ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความแตกต่างของหลักสูตร แต่เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของหลักสูตรต่างๆ เหล่านี้แล้ว พบว่า ไม่ค่อยมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดนัก ความแตกต่างที่พบในรายวิชาแกนหรือวิชาบังคับของหลักสูตรเนื่องมาจากจุดเน้นของสาขาวิชาแตกต่างกัน เช่น สาขาการปกครองท้องถิ่น จะเน้นเรื่องการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่น สาขาการบริหารงานยุติธรรม จะเน้นด้านกฎหมาย เป็นต้น และอีกส่วนที่แตกต่างคือ วิชาบังคับคณะ ซึ่งถ้าเป็นคณะรัฐศาสตร์ วิชาบังคับคณะจะเพิ่มให้ครอบคลุมทั้งด้านการเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือรวมถึงการปกครองท้องถิ่น ถ้าหากเป็นคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ วิชาบังคับของคณะจะเกี่ยวข้องกับสังคมและมนุษย์ด้วย แต่วิชาบังคับสาขาหรือวิชาเฉพาะด้านของทุกคณะไม่ค่อยแตกต่างกัน

2.2 การคัดเลือกผู้เรียน

การวิเคราะห์ด้านกระบวนการคัดเลือกผู้เรียน พบว่าทั้งสามสาขาวิชามีแนวทางที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันตามระดับการศึกษา โดยกระบวนการคัดเลือกผู้เรียนในระดับปริญญาตรีของทั้งสามสาขาในมหาวิทยาลัยต่างๆ ของรัฐ เอกชน และราชภัฏ จะประกอบด้วยวิธีการคัดเลือก 4 ระบบ ได้แก่ ระบบแอดมิชชัน

ระบบสอบตรง ระบบโควตา/ทุนพิเศษ ระบบเปิดรับทั่วไปไม่จำกัด ยกเว้นเฉพาะเพียงมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ใช้ระบบการเปิดรับทั่วไปไม่จำกัดเพียงระบบเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยของรัฐจะมีลำดับความเข้มข้นของการคัดเลือกสูงกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏและเอกชน สำหรับกระบวนการคัดเลือกผู้เรียนในระดับปริญญาโท ถือได้ว่าลำดับความเข้มข้นของการคัดเลือกจะไม่เข้มงวดเท่าเช่นการคัดเลือกในระดับปริญญาตรี อาจเนื่องด้วยสัดส่วนผู้เรียนและการแข่งขันเพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นมีไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับกัน ทั้งนี้ ระดับปริญญาโทมีวิธีการคัดเลือกผู้เรียนแบ่งเป็น 3 แบบ คือ แบบ 2 ขั้นตอน (สอบข้อเขียนและสอบสัมภาษณ์ควบคู่) แบบ 1 ขั้นตอน (สอบข้อเขียนหรือสอบสัมภาษณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง) และสุดท้าย คือ แบบขั้นตอนการสมัครเท่านั้น โดยในที่นี้ทั้งสามสาขาวิชาส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัยของรัฐ (มหาวิทยาลัยปิด) จะค่อนข้างเข้มงวดในการคัดเลือกผู้เรียนสูง โดยจะใช้การคัดเลือกแบบ 2 ขั้นตอนควบคู่กับต้องการผลคะแนนภาษาอังกฤษ ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏจะผสมผสานวิธีการคัดเลือกผู้เรียนทั้ง 3 แบบ และในมหาวิทยาลัยเอกชนโดยมากมีเพียงการคัดเลือกผู้เรียน 2 แบบเท่านั้น คือ แบบ 1 ขั้นตอน (สอบข้อเขียนหรือสอบสัมภาษณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง) และสุดท้าย คือ แบบขั้นตอนการสมัครเท่านั้น ยกเว้นเฉพาะเพียงมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ใช้ระบบการเปิดรับทั่วไปไม่จำกัด เพียงระบบเดียว คือ แบบขั้นตอนการสมัครเท่านั้น ซึ่งทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏและเอกชนมักไม่ต้องการผลคะแนนภาษาอังกฤษ หรือกล่าวโดยง่ายว่าไม่มีการบังคับวิชาภาษาอังกฤษหรือคะแนนภาษาอังกฤษเข้าอยู่ในระบบการเรียนการสอนระดับปริญญาโท ทั้งนี้ มีข้อสังเกตเพิ่มเติมคือ ในระบบการศึกษาภาคปกติของมหาวิทยาลัยปิด จำนวนการเปิดรับสมัครผู้เรียนมีสัดส่วนน้อย เมื่อเทียบกับระบบการศึกษาภาคพิเศษ ที่มีการเปิดรับสมัครผู้เรียนเป็นจำนวนมาก สำหรับกระบวนการคัดเลือกผู้เรียนระดับปริญญาเอก มีด้วยกัน 3 แบบ คือ แบบ 2 ขั้นตอน (สอบข้อเขียนและสอบสัมภาษณ์) ที่ส่วนใหญ่เป็นระดับความเข้มข้นในการคัดเลือกสูงอยู่ในมหาวิทยาลัยปิดของรัฐ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และแบบ 1 ขั้นตอน (สมัครและยื่นหัวข้อวิทยานิพนธ์) ซึ่งมักพบเห็นได้จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง และสุดท้าย คือ แบบขั้นตอนการสมัครเท่านั้น ซึ่งขั้นตอนนี้ส่วนใหญ่มหาวิทยาลัยราชภัฏและ

มหาวิทยาลัยเอกชนจะเลือกใช้มากที่สุด อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะคัดเลือกด้วยขั้นตอนใดแต่ตามข้อกำหนดของระดับปริญญาเอกการคัดเลือกผู้เรียนจะต้องประกอบด้วยผลคะแนนภาษาอังกฤษเป็นสำคัญ ซึ่งผลคะแนนอาจมาจากการเปิดสอบในมหาวิทยาลัยนั้นๆ หรือจากสถาบันที่มีชื่อเสียง หรือสุดท้ายอาจมีระบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทดแทนก็ได้

3. ด้านกระบวนการผลิต (กระบวนการเรียนการสอน ผู้สอน อุปกรณ์ เครื่องมือช่วยสอน)

การวิเคราะห์ด้านกระบวนการผลิตของทั้งสามสาขาวิชา เป็นการวิเคราะห์ ควบคู่ในประเด็นของกระบวนการเรียนการสอน ผู้สอน ตลอดจนอุปกรณ์และเครื่องมือช่วยสอน ได้แก่ ตำรา เอกสารประกอบการสอน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น โดยในระดับปริญญาตรี พบว่า มหาวิทยาลัยของรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบปิด จะมีความเข้มข้นในการคัดเลือกผู้สอนสูงกว่ามหาวิทยาลัยเอกชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏมาก คือ มีวิธีการกลั่นกรองเพื่อคัดผู้สอนหลายชั้นหลายตอน อาทิ การสอบข้อเขียน การสอบสัมภาษณ์ การสอบสอน การประเมินผลทั้งก่อนและหลังการสอน ตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อพิจารณาว่าควรอนุมัติให้ทำการสอนต่อไปหรือไม่ หรือกล่าวได้ว่า ผู้สอนในมหาวิทยาลัยปิดของรัฐจะค่อนข้างมีคุณวุฒิและคุณภาพของผู้สอนมากกว่ามหาวิทยาลัยอื่น แต่อย่างไรก็ตาม ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์นั้น พบว่า ผู้สอนในมหาวิทยาลัยเอกชนและราชภัฏหลายแห่งไม่ได้จบการศึกษาหรือมีความรู้ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์โดยตรง ซึ่งจะผลต่อคุณภาพการถ่ายทอดความรู้ได้เพียงจากเอกสารที่สามารถหาได้ในประเทศซึ่งมีจำนวนจำกัด ส่วนในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น จะพบอุปสรรคบ้างของผู้สอนที่ได้รับการพัฒนากันอย่างไร้ทิศทาง และมีข้อจำกัดในการสื่อสารทางภาษาประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลต่อการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นอาเซียนไม่สามารถไปได้ไกลนัก

สำหรับกระบวนการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีนั้น ส่วนใหญ่ มหาวิทยาลัยเกือบทุกแห่งในแต่ละสาขา ยังคงมุ่งเน้นการสอนที่มีลักษณะของการบรรยายเป็นหลัก มีระบบการสอบวัดผล 2 ครั้ง (กลางภาค-ปลายภาค) และมีการทำรายงานประกอบ นอกจากนี้บางแห่งยังเน้นให้ผู้เรียนสัมผัสกับสถานที่จริง เช่น การฝึกงานในแต่ละสาขา เป็นต้น ทั้งนี้มีข้อสังเกตเพิ่มเติม คือ มหาวิทยาลัย

รามคำแหงและมหาวิทยาลัยราชภัฏมักทำการเปิดสอนนอกพื้นที่ นอกจากนี้ในส่วนของอุปกรณ์ เครื่องมือ จำพวกตำราและเอกสารประกอบต่างๆ รวมถึงแหล่งการสืบค้นข้อมูล เช่น ห้องสมุดและฐานข้อมูลออนไลน์ พบว่า มหาวิทยาลัยของรัฐจะเป็นแหล่งอุดมศึกษาของข้อมูลที่สมบูรณ์ มีความทันสมัยของตำราและเอกสารตลอดจนความทันสมัยของการสืบค้นข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ซึ่งมีมากกว่ามหาวิทยาลัยของเอกชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏ

สำหรับกระบวนการผลิตในระดับปริญญาโทในปัจจุบัน พบว่า มีการแข่งขันสูง โดยเฉพาะในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ เนื่องจากมีจำนวนหลักสูตรมากแม้ในคณะเดียวกันโดยการใช้ชื่อหลักสูตรแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย อย่างไรก็ตามกระบวนการเรียนการสอนในทุกสาขายังคงเน้นการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ และในส่วนของการเรียนการสอนในระดับปริญญาเอกในหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนจะเน้นการบรรยายเช่นกัน มีส่วนน้อยที่เน้นนิสิตนักศึกษาเตรียมตัวอ่านเอกสารต่างประเทศมาแลกเปลี่ยนกันในห้องเรียน ผู้สอนในหลักสูตรเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นอาจารย์ประจำ แต่ส่วนใหญ่เป็นวิทยากรพิเศษรับเชิญจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ เนื่องจากโครงการไม่มีบุคลากรอาจารย์จำนวนเพียงพอในการรับผิดชอบการสอนตลอดทั้งหลักสูตร

ในด้านระบบการเรียนการสอนทุกมหาวิทยาลัยจะมีด้วยกัน 3 ระบบ คือ ระบบการเรียนการสอนภาคปกติ ระบบการเรียนการสอนภาคพิเศษ ซึ่งพบได้ในทุกมหาวิทยาลัยทุกสาขาวิชา ยกเว้น ระบบโมดูล-ระบบแพ็คเกจ ซึ่งเป็นระบบการเรียนการสอนที่มักเปิดในมหาวิทยาลัยเอกชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นหลัก รวมถึงมหาวิทยาลัยเปิดอย่างรามคำแหงเช่นกัน ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยปัจจุบันมักมีวิธีการเรียนการสอนที่ยังคงมุ่งเน้นระบบการเรียนแบบป้อนข้อมูลผสมผสานกับระบบการทำรายงานและการโต้ตอบชั้นเรียนควบคู่เช่นเดิม นอกจากนี้ มีข้อสังเกตเพิ่มเติมคือ ผู้สอนในมหาวิทยาลัยต่างๆ มีจำนวนที่ต้องรับผิดชอบในการสอนแต่ละเทอมจำนวนมากทั้งที่สอนในโครงการภาคปกติ และโครงการภาคพิเศษ (สอนเวลาเย็นและช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ วนเวียนการสอนอยู่หลายศูนย์การศึกษา) ทำให้มีเวลาในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้และทำงานวิจัยน้อย ในมหาวิทยาลัยเอกชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่งยังพบว่า ผู้สอนกำลังศึกษาปริญญาเอกควบคู่ไปในขณะที่ทำการสอน

4. ด้านผลผลิต (การหางานทำได้ ได้งานตรงสาขา คุณภาพงาน วิทยานิพนธ์/ ภาคนิพนธ์)

ในการวิเคราะห์ด้านผลผลิตของระดับปริญญาตรี พบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษาจะทำงานทันทีภายหลังจากการศึกษา และมีน้อยมากที่ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีความมุ่งหมายในการผลิตบัณฑิตทั้งสามสาขาวิชาโดยมุ่งเน้นคุณภาพของบัณฑิตที่จบการศึกษา แต่ในทางปฏิบัติมักพบข้อบกพร่องของคุณภาพบัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยของเอกชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏอยู่เสมอ

สำหรับระดับปริญญาโท นักศึกษาส่วนมากศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการโดยเฉพาะเจาะจงเลือกมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นระบบปิด สำหรับเป้าประสงค์ของนักศึกษาที่เรียนเพื่อปรับคุณวุฒิการทำงานจะเลือกมหาวิทยาลัยเอกชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นหลัก สำหรับระดับปริญญาเอกมักมีการผสมผสานเป้าประสงค์ของการศึกษาระหว่างการศึกษาเพื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญอย่างจริงจังและเพื่อการเข้าร่วมทางสังคมควบคู่กันเสมอ แต่ในทางวิชาการมหาวิทยาลัยของรัฐในระบบปิดจะมีความเด่นในด้านนี้ สำหรับมหาวิทยาลัยเอกชนและราชภัฏ ผู้เรียนจะมุ่งหมายเรียนเพื่อปรับคุณวุฒิควบคู่กับเพื่อการเข้าร่วมทางสังคม เฉกเช่นเดียวกับคุณภาพของวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์หรือการค้นคว้าอิสระ ที่ความเข้มงวดและความเป็นวิชาการจะถูกจำเพาะเจาะจงไว้ในมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นส่วนใหญ่ ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชนและราชภัฏก็หวังเพียงคุณภาพระดับหนึ่งแต่ไม่ถึงกับความเป็นเลิศ เป็นความมุ่งหมายเพื่อให้จบการศึกษาเท่านั้น

สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคโดยภาพรวม

จากการวิเคราะห์การเรียนการสอนรัฐประศาสนศาสตร์ สามารถสรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคในแต่ละด้านตามกรอบการวิจัย ดังนี้

- สภาพปัญหาด้านปัจจัยนำเข้าในส่วนของ การคัดเลือกผู้เรียน ซึ่งมีมาตรฐานที่ไม่เท่าเทียมกล่าวคือ บางแห่งเปิดสอบแข่งขันตามระบบและเข้มงวด ในขณะที่บางแห่งไม่สามารถควบคุมจำนวนการรับเข้า/ รับทั้งหมด แต่ใช้วิธีควบคุมมาตรฐานการผลิตออกแทนที่ กระบวนการคัดเลือกเป็นเพียงแค่วิธีกรรมในระดับปริญญาโทโดยเฉพาะในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ที่จำนวนโครงการหรือหลักสูตร

แข่งขันในตลาดมากกว่าสาขาอื่นๆ นำไปสู่การใช้กลยุทธ์ทางการตลาด “แจก แคม” โฆษณาชวนเชื่อให้เห็นความง่ายของการเข้ามาเรียนและสามารถจบได้ในเวลาอันรวดเร็วพร้อมรับประกันความสำเร็จในการศึกษา ทั้งนี้เพียงเพื่อให้โครงการสามารถอยู่รอดได้ทุกปี

● สภาพปัญหาด้านกระบวนการผลิต ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอนที่ปัจจุบัน คุณภาพของการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี โท และเอกเริ่มลดน้อยถอยลง โดยยังคงเน้นทำรายงานขนาดสั้นและการสอบปลายภาค การบรรยายและทำรายงานกลุ่ม ในขณะที่ลักษณะการเรียนการสอนแบบการสัมมนาและการระดมความคิดเห็นมีพบเห็นได้น้อยมาก ประกอบกับสภาพการเรียนในตำรา กับสภาพความเป็นจริงของสังคมไม่สอดคล้องกัน จึงเกิดความขัดแย้งกันในการเรียนการสอน นอกจากนี้ ปัญหาจากตัวผู้เรียนขาดความเอาใจใส่ การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาลดน้อย และความอ่อนด้อยของภาษาอังกฤษในการค้นคว้ากลับมีเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของผู้สอนพบว่า ผู้สอนแต่ละคนมีลักษณะการสอนเฉพาะตัว เน้นการใช้สื่อ Multi-media มากขึ้น โดยเฉพาะสื่อประเภท PowerPoint แต่ในทางตรงกันข้ามกลับมีการประเมินผลการสอนของอาจารย์เป็นเพียงพิธีกรรม ผู้สอนส่วนใหญ่ขาดการพัฒนาผลงานทางวิชาการ รวมถึงทำการศึกษาวิจัยน้อยลง จึงส่งผลให้การเตรียมการสอนไม่มีความแปลกใหม่และบางแห่งจำนวนผู้สอนไม่เพียงพอต่อปริมาณนักศึกษา สำหรับความพร้อมของอุปกรณ์และเครื่องมือช่วยสอน พบว่า ส่วนมากขาดการผลิตตำราเองในระบบการเรียนการสอน พบเห็นได้จากการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเอกชนและราชภัฏที่กำลังมีการขยายตัวการเรียนการสอนทางรัฐศาสตร์ในวงกว้าง แต่กลับมีปริมาณและคุณภาพของตำราและห้องสมุดที่ลดน้อยลง

● สภาพปัญหาด้านผลผลิต พบว่า คุณภาพของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี ลดต่ำลง และแม้ว่านักศึกษาจะได้อ่านตำราตรงกับสาขาก็ตาม นอกจากนี้ในระดับมหาบัณฑิต คุณภาพของนักศึกษาในการผลิตชิ้นงานวิจัยที่มีคุณภาพมีลดน้อยลง กลับมีการรับจ้างทำวิทยานิพนธ์/ ภาคนิพนธ์ และการซื้อขายใบปริญญาเพิ่มมากขึ้น เฉกเช่นเดียวกับในระดับปริญญาเอกที่ความเข้มข้นของคุณภาพวิทยานิพนธ์ก็ลดน้อยลงเช่นกันเมื่อเทียบกับในอดีต

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาข้อเสนอแนะของทั้งสามสาขาวิชาพบว่า สภาพปัญหาข้างต้นจะสามารถแก้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง จะต้องประกอบด้วยความร่วมมือทั้งสามฝ่าย คือ คณาจารย์แต่ละสาขาวิชาของมหาวิทยาลัย ผู้บริหารของมหาวิทยาลัย และส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหลายในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตบัณฑิตเหล่านี้ควรหาทางออกร่วมกัน โดยไม่ผลักภาระให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้จัดการปัญหาเพียงฝ่ายเดียว

ประการแรก ควรจะเริ่มจากหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในการอนุมัติหลักสูตรและกำกับดูแลคุณภาพของการบริหารหลักสูตรเหล่านี้ให้มีความเข้มงวดมากขึ้น ในการอนุมัติหลักสูตรต่างๆ ที่จะเปิดในแต่ละสถาบัน โดยเฉพาะ สกอ. แต่การที่จะทำเช่นนี้ได้ สกอ. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีข้อมูลของทุกหลักสูตรในประเทศ ควรจะได้จัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องในหลายเรื่อง ได้แก่ เริ่มด้วยชื่อหลักสูตร ชื่อปริญญาที่ควรจะเป็นสากลและเป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อจะได้ที่ทราบทั่วกัน ทั้งผู้ที่อยู่ในกระบวนการเรียนการสอนและรวมถึงผู้ใช้บัณฑิตเพื่อประโยชน์ในการประกาศสรรหาบุคลากรเข้าทำงานในองค์กรต่างๆ จะได้เข้าใจตรงกัน

ฐานข้อมูลที่ดีเป็นอย่างยิ่ง คือ เรื่องของผู้สอน ว่ามีจำนวนเท่าไร จบการศึกษาอะไรบ้าง จากที่ไหน (ในประเทศ หรือต่างประเทศ เป็นสถาบันที่ได้รับการรับรองจาก ก.พ. หรือ สกอ. หรือไม่ อย่างไร) ระดับไหน ประจำอยู่ที่สถาบันการศึกษาใด เป็นต้น (ซึ่งจากการสอบถามของผู้วิจัย ทางหน่วยงานไม่สามารถให้ข้อมูลได้) ข้อมูลนี้จะมีประโยชน์ในการตรวจสอบให้เห็นศักยภาพของคณาจารย์ในแต่ละสาขาในประเทศในภาพรวมและแน่นอน คือ ของแต่ละสถาบันการศึกษา ยิ่งไปกว่านั้นฐานข้อมูลเหล่านี้ควรจะได้มีการเปิดเผยให้สาธารณะได้เข้าถึงได้อย่างสะดวก ไม่จำเป็นต้องทำเรื่องของข้อมูลให้ยุ่งยากแต่อย่างใด เพื่อจะได้ให้มีการตรวจสอบคุณสมบัติกันเองในแต่ละสาขาวิชาได้ในกรณีที่มีการเชิญวิทยากรมาสอนข้ามสถาบัน

ประการที่สอง คือ ความเข้มงวดของหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา ไม่ควรให้อนุญาตเปิดรับนิสิต/ นักศึกษา หากว่าหลักสูตรใดยังไม่ได้ผ่านกระบวนการอนุมัติหลักสูตรอย่างเป็นทางการจาก สกอ. เพราะเท่าที่ปรากฏจะพบว่า สถาบันต่างๆ ได้ยื่นขอเปิดหลักสูตร ขณะเดียวกัน ก็ประกาศเปิดรับผู้เรียน

คู่ขนานกันไปโดยมิได้รอผลการพิจารณาแต่อย่างใด โดยคาดหวังว่าจะได้ผ่านการอนุมัติอย่างแน่นอน ซึ่งเท่ากับเป็นการบีบบังคับให้อนุมัติหลักสูตรไปโดยปริยาย ทั้งอาจจะต้องมีการปรับขั้นตอน หรือกระบวนการพิจารณาอนุมัติหลักสูตรให้ กระชับและรวดเร็วขึ้น มีช่วงเวลาที่แน่นอนและบังคับใช้จริง ซึ่งความเข้มงวดในการกำกับยังรวมถึงการติดตามและตรวจตราหลักสูตรที่เมื่อปล่อยให้ดำเนินการไปแล้วได้ปิดตัวลงโดยไม่มีผลกระทบต่อผู้เรียนที่เข้ามาเรียนในโครงการ เพื่อเป็นการประกันไม่ให้เกิดการทิ้งขว้างผู้เรียนแต่อย่างใด และหากเป็นไปได้ ควรจะได้มีการควบคุมการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งคล้ายกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค (สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค หรือ สคบ.) เพราะการศึกษาไม่ใช่ธุรกิจที่จะต้องมีการแข่งขันหรือใช้การตลาดมาแย่งชิง “ลูกค้า” โดยการรับประกันแบบไร้จริยธรรม “จ่ายครบ จบแน่” เหล่านี้ ควรจะได้รับการลงโทษอย่างหนัก เช่น มีระยะภาคทัณฑ์ มีการติดตามดูแลอย่างใกล้ชิดในช่วง 2-3 ปีแรก หรือกระทั่งให้ปิดตัวหลักสูตร หากพบว่ามีการโฆษณาเกินจริง เป็นต้น

ประการที่สาม แนวทางแก้ปัญหาโดยเฉพาะภาษาที่เป็นอุปสรรคต่อคุณภาพ การศึกษาของนักศึกษา ในที่นี้มุ่งหมายถึงการประสานความร่วมมือในการผลิต สาระความรู้ด้านภาษาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยตรงกับ ผู้ชำนาญการด้านภาษา การแก้ปัญหาที่อาจประสบความสำเร็จได้ไม่ยากนักก็คือ การสนับสนุนให้มีการแปลความรู้พื้นฐานด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ หนังสือเสริมทักษะความรู้ในเรื่องดังกล่าวจากหลากหลายแง่มุมให้ได้มากและ เร็วที่สุด รวมถึงการสนับสนุนให้ผลิตผลงานวิชาการในระบบหลายภาษาเพื่อเป็น บันไดความรู้ให้นักศึกษาได้สร้างความคุ้นชิน อย่างไรก็ตาม การผลิตผลงานเหล่านี้ ไม่ควรจำกัดไว้เฉพาะแค่เรื่องของสื่อสิ่งพิมพ์ แต่ควรขยายการสนับสนุนการทำงาน ในลักษณะดังกล่าวให้ครอบคลุมสื่ออื่นด้วยเช่นกัน

ประการที่สี่ การให้โอกาสกับผู้สอนในการวิจัย นำความรู้ทางทฤษฎีมาปรับ ใช้กับปรากฏการณ์จริงทางปฏิบัติได้ ให้รัฐบาลให้การสนับสนุนในการศึกษาวิจัย มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงเปิดโอกาสหรือหาช่องทางให้ผู้สอนในการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ อาทิเช่น Visiting, Scholars และ Fellowships รวมถึงการให้โอกาสกับนิสิต นักศึกษาในการฝึกงาน ในหน่วยงานราชการของรัฐและภาคเอกชนให้มากขึ้น เพื่อให้ได้โอกาสแสวงหา ประสบการณ์ในเชิงปฏิบัติมากขึ้น

การส่งเสริมในเรื่องดังกล่าวข้างต้น จำเป็นต้องคำนึงในเรื่องภาระงานของบุคลากรด้านการสอนประกอบด้วยกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้บริหารสถาบัน การศึกษาและผู้บริหารหลักสูตรจะต้องครุ่นคิดอย่างจริงจังว่า จะแสวงหาวิธีการ ใดในการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรใส่ใจในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินการผลิตผลงานโดยอาศัยพื้นฐานความสนใจของแต่ละบุคคลเป็นหลัก กล่าวได้ว่า การหามาตรการควรจะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการวางแผนในการ ดำเนินการกำลังอย่างจริงจัง อาจจะต้องคำนึงถึงรูปแบบการแสวงหาพันธมิตรและ ความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ ทั้งภายในประเทศและ นอกประเทศเพิ่มมากขึ้น วิธีการดังกล่าวไม่เพียงจะช่วยให้เกิดการนำทรัพยากร ที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังช่วยเสริมสร้างให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และความร่วมมือที่ดำเนินการได้จริง ทั้งในระดับของคณาจารย์ ผู้สอนและระดับนักศึกษา ซึ่งความร่วมมือทางด้านการจัดการแก้ปัญหาด้านภาษา ข้างต้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้และต่อยอดในการแก้ปัญหาให้นักศึกษาที่เรียนทาง ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ได้เช่นกัน

ประเด็นเพื่อการพิจารณา

ผลจากการศึกษาและสิ่งที่ค้นพบตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ก่อให้เกิดประเด็น และคำถามต่อยอดจากการศึกษานี้อีกหลายข้อคำถามที่ต้องการการศึกษาวิจัยและ นำมาขบคิดเพื่อหาคำตอบในแต่ละสาขาแตกต่างกันไป 3 ประเด็นหลักๆ ดังนี้

1. ประเด็นการปรับเปลี่ยนอย่างไรให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของกระแส การรวมกลุ่มในอาเซียนซึ่งเป็นเรื่องที่น่าท้าทายต่อการเรียนการสอนในปัจจุบันและ อนาคตของรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

2. ประเด็นเรื่องความเป็นวิชาชีพของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์เป็นอีก หัวข้อหนึ่งที่ต้องขบคิดสำหรับอนาคตการเรียนการสอนในประเทศไทยที่เน้นการ สร้างความเป็นมืออาชีพอย่างชัดเจนมากและเน้นย้ำมาตลอดสำหรับผู้ที่รำเรียนมาใน สายจะเข้าใจกันเป็นอย่างดี แต่จะมีความชัดเจนมากน้อยเพียงใดในประเทศไทยใน อนาคตนั้นยังต้องค้นหาตัวเองให้เจอ

3. ประเด็นอื่นๆ เป็นประเด็นเฉพาะของแต่ละสาขาที่แตกต่างกันไป เช่น ในสาขาการเมืองการปกครองเกิดคำถามว่า อะไรคือองค์ความรู้ของรัฐศาสตร์ การเมืองการปกครองไทย ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ด้วยการเกิดขึ้นของจำนวนหลักสูตรทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก จำนวนมารวม 200 หลักสูตรซึ่งมากเป็นประวัติการณ์ ทำให้เกิดคำถามว่า การเรียนการสอนในสาขา รัฐประศาสนศาสตร์นี้ได้ถึงจุดอิ่มตัวแล้วหรือยัง ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง นับว่าเป็น นิमितหมายที่ดีที่ในอนาคตสถาบันการศึกษาต่างๆ จะหันมาให้ความสนใจในคุณภาพ การผลิตบัณฑิต มหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตมากกว่าเน้นตัวเลขจำนวนคนจบเป็น สำคัญ และแน่นอนว่าสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะต้องค้นหาคำตอบให้ ตัวเองว่าจะสามารถผลิตบุคลากรไปทางไหนดี เป็นต้น

ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นผลจากความร่วมมือทางวิชาการในสามสาขาของ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในห้วงเวลาการศึกษาที่มีอยู่จำกัด การประมวล เนื้อหาข้อมูลที่เก็บมาได้จากทั้งเอกสารและการสัมภาษณ์ในที่นี้อาจจะทำให้ การศึกษาวิจัยนี้มีข้อจำกัดบางประการ นอกเหนือไปจากเวลาที่มีอยู่น้อย การประสานงานระหว่างทีมงานทั้งสามสาขาที่ต่างฝ่ายต่างมีภารกิจ ตารางการเรียน การสอนที่หาเวลาลงตัวในการนัดประชุมประสานข้อมูลกันไม่ค่อยง่ายนัก งบประมาณที่ได้รับอย่างจำกัดเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถลงพื้นที่ เก็บข้อมูลในครบถ้วนทุกสถาบันการศึกษาได้ โดยเฉพาะในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ ที่ไม่สามารถเก็บตัวอย่างมหาวิทยาลัยให้ครอบคลุมได้มากกว่าตามความต้องการ ของนักวิจัย รวมถึงการเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยจากต่างประเทศที่นักวิจัยได้ ประมวลศึกษามาในงานวิจัยนี้ หากว่ามีเวลาและงบประมาณพอเพียงจะช่วยให้ สามารถประมวลวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลในประเทศและต่างประเทศให้ลึกซึ้ง มากขึ้น ซึ่งจะได้นำไปนำเสนอในวาระอื่นๆ ที่มีโอกาสในอนาคต อีกประเด็นหนึ่ง ที่นับเป็นข้อจำกัดของการศึกษานี้ คือ ไม่ได้เจาะลึกการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบ ระหว่างมหาวิทยาลัยในเมืองและในพื้นที่ต่างจังหวัดเป็นอย่างไร

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังประสบปัญหาการขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรต่างๆ ที่ได้มีการทำการเรียนการสอนในประเทศไทยจากมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทันสมัย

แต่อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้พอจะกล่าวสรุปให้เห็นในภาพรวมเป็นแนวโน้มในอนาคตของการศึกษาที่เน้นปัญหาในภูมิภาค ในพื้นที่มากขึ้นสำหรับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ต่างจังหวัด เช่น การศึกษาการเมืองชายขอบและความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านสำหรับมหาวิทยาลัยในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคใต้ เป็นต้น

การนำไปใช้ประโยชน์

การเผยแพร่แผนงานวิจัย การประเมินสถานภาพของวิชารัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ ในประเทศไทย (ระหว่าง พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน) The Evaluation of the State of Education in Political Sciences and Public Administration in Thailand (from 1997 to present) ผ่านสื่อสาธารณะต่างๆ อาทิ วารสาร สิ่งพิมพ์ การจดสิทธิบัตร ฯลฯ ยังประโยชน์ต่อสถาบันทางการศึกษา หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ที่ใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ หลักสูตร รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอน ปัญหาและอุปสรรคในภาพรวมของการศึกษาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยในระดับปริญญาตรี โทและเอก
2. มีฐานข้อมูลเพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศ ไปประกอบการกำหนดนโยบายระดับอุดมศึกษาของไทยให้ได้คุณภาพและมีมาตรฐาน
3. มีฐานข้อมูลทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เพื่อเสนอผู้รับผิดชอบหรือหน่วยงานในเชิงเสนอแนะแนวทางนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน
4. มีฐานข้อมูลองค์ความรู้ของสาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพิจารณาการจัดการประชุมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

แห่งชาติ และเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

5. มีข้อมูลหลักในการกำหนดทิศทางนโยบายการวิจัยของชาติ ในด้านการเมืองการปกครอง และการบริหารจัดการภาครัฐและเอกชน

6. มีข้อมูลหลักในการประเมินคุณภาพการเรียนการสอนของสถาบันต่างๆ อันจะเป็นข้อมูลในการประเมินและจัดระดับคุณภาพการศึกษาและสถานะของสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ด้านการเมืองการปกครอง รัฐประศาสนศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

7. มีข้อมูลหลักในการสร้างและพัฒนามหาวิทยาลัย (หรือหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย) ที่เน้นเรื่องการทำวิจัยเป็นหลัก เกี่ยวกับสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

8. ผู้สนใจทั่วไปและสังคมโดยรวม เข้าใจภาพลักษณ์ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์อย่างถ่องแท้

รายการอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ บุณยะสุต. (2534). *แนวโน้มหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ไทยในอนาคต ศึกษาเฉพาะกรณี หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. (ม.ป.ป.). *เกี่ยวกับคณะ*. วันที่ค้นข้อมูล 17 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.huso.tsu.ac.th/web2/huso1.asp>

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (ม.ป.ป.). *เกี่ยวกับคณะ*. วันที่ค้นข้อมูล 14 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.pol.cmu.ac.th/aboutus-history.php>

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. (ม.ป.ป.). *ประวัติความเป็นมา*. วันที่ค้นข้อมูล 14 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.polsci-law.buu.ac.th/profile.php>

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (ม.ป.ป.). *ประวัติคณะรัฐศาสตร์*. วันที่ค้นข้อมูล 19 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก http://www.pol.ru.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=1&Itemid=3&lang=th

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (ม.ป.ป.). *เกี่ยวกับคณะ*. วันที่ค้นข้อมูล 14 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.pol.ubu.ac.th/new/about.php>

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (ม.ป.ป.). *หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. วันที่ค้นข้อมูล 17 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.management.su.ac.th/major/bachelorPublicAdmin.pdf>

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (ม.ป.ป.). *ประวัติคณะวิทยาการจัดการ*. วันที่ค้นข้อมูล 19 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.mgt.psu.ac.th/index.php/sample-sites-2/2011-10-09-02-37-26>

คณะวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว. (ม.ป.ป.). *ประวัติคณะ*. วันที่ค้นข้อมูล 17 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://sciso.sakaeo.buu.ac.th/sciso/index.php?page=mypage&op=openPage&id=65&title>About-History>

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม. (ม.ป.ป.). *แนะนำคณะ*. วันที่ค้นข้อมูล 14 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://flas.npu.ac.th/web/index.php?option=comcontent&view=article&id=149&Itemid=29>

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (ม.ป.ป.). *หลักสูตรที่เปิดสอน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. วันที่ค้นข้อมูล 17 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.social.nu.ac.th/th/cours.php>

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). *ประวัติความเป็นมา*. วันที่ค้นข้อมูล 17 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก http://www.mcu.ac.th/site/major/major_base.php?Data_type=1

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (ม.ป.ป.). *ประวัติความเป็นมา*. วันที่ค้นข้อมูล 17 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.sh.mahidol.ac.th/2554/view.php?id=330>

ชนิดา จิตตะรุชะ, ปกรณ์ ศิริประกอบ, ปิยากร หวังมหาพร, ภาวิณี ช่วยประคอง, และวีระศักดิ์ เครือเทพ. (2551). ประมวลเนื้อหาการเสวนา การเรียนการสอนและการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. ใน *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. (หน้า 1-98). จัดโดยโครงการวิจัยสำรวจสถานภาพของรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย ณ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 15-19 สิงหาคม 2551.

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ. (2547, 14 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*, 121 (ตอนที่พิเศษ 23 ก).

พิทยา บวรวัฒนา. (2551). การสร้างนักวิชาการไทยด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ให้เป็นนักวิชาการในระดับนานาชาติ. ใน *เอกสารโครงการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง มาตรฐานการเรียนการสอนระดับปริญญาเอก สาขา รัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย*. (หน้า 83-100). จัดโดยโครงการปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ 26 มิถุนายน 2551.

ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์. (ม.ป.ป.). *แนะนำภาควิชา*. วันที่ค้นข้อมูล 17 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.polsci.soc.ku.ac.th/intro.html>

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2544). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลปกครอง*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ. (ม.ป.ป.). *หลักสูตร*. วันที่ค้นข้อมูล 19 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.tsu.ac.th/course.php>

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (ม.ป.ป.). *ประวัติความเป็นมา*. วันที่ค้นข้อมูล 14 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก http://www.cola.kku.ac.th/th/index.php?option=com_content&view=article&id=187&Itemid=237

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (ม.ป.ป.). *แนะนำคณะ*. วันที่ค้นข้อมูล 14 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.copag.msu.ac.th/copag/index.php?option=comcontent&view=article&id=62&Itemid=29>

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงาน*. วันที่ค้นข้อมูล 17 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.sas.mju.ac.th/about.php?lang=>

วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2547). *รัฐประศาสนศาสตร์: ขอบข่ายและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2548). *คุณภาพแห่งรัฐ: กระบวนทัศน์แห่งการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (ม.ป.ป.). *ประวัติสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. วันที่ค้นข้อมูล 19 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.polsci.kku.ac.th/history.html>

สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (ม.ป.ป.). *ความเป็นมา*. วันที่ค้นข้อมูล 17 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://mgmtsci.stou.ac.th/data.html>

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (ม.ป.ป.). *รู้ก่อนเรียน*. วันที่ค้นข้อมูล 19 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก <http://www.mua.go.th/users/knowing/>

สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (ม.ป.ป.). *History of the School of Liberal Arts*. วันที่ค้นข้อมูล 17 กันยายน 2555, เข้าถึงได้จาก. <http://www.mfu.ac.th/school/liberalarts/About%20us.html>

อมร รักษาสัตย์. (2548). *50 ปี คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

อุทัย เลาหิวีเชียร. (2522). *รัฐประศาสนศาสตร์: ขอบข่าย สถานภาพและพัฒนาการในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทัย เลาหิวีเชียร. (2531). *การพัฒนาหลักสูตรมหาบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์: ปรัชญาและผลการวิจัย*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อุทัย เลาหิวีเชียร. (2543). *รัฐประศาสนศาสตร์: ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

อุทัย เลาหิวีเชียร. (2551). จุดเน้น บทบาท คุณภาพของคณาจารย์ผู้สอน คุณสมบัติของนักศึกษาและการควบคุมคุณภาพการเรียนการสอน. ใน *เอกสารโครงการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง มาตรฐานการเรียนการสอนระดับปริญญาเอก สาขารัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย*. (หน้า 1-48). จัดโดยโครงการปรัชญาดุซกัฒนิตต สาขาวชิวารัฐประศาสนศาสตร์ ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ 26 มิถุนายน 2551.

Balfour, D.L. & Marini, F. (1991). Child and Adult, X and Y: Reflections on the Process of Public Administration Education. *Public Administration Review*, 5(16), 478-485.

Davies, M.R., Greenwood, J. & Robins, L. (1995). Public Administration Education and Training: Globalization or Fragmentation?. *International Review of Administrative Sciences*, 61(1), 73-78.

Kingsbury, J.P. (1962). *Improving Public Administration Education in Thailand: From Problems of Politics and Administration in Thailand*. Indiana University: Institute Training for Public Service.

Ventriss, C. (1991). Contemporary Issues in American Public Administration Education: the Search for an Educational Focus. *Public Administration Review*, 51(1), 4-14.
